

Ad van Sleuwen: 'Lesgeven is uitdragen waarin je gelooft'

Een gesprek met Ad van Sleuwen inspireert. Wanneer je thuis, in zijn 'muziekstudio', met hem praat over zijn leven, de betekenis van de muziek en het orgel daarin, dan spat in iedere zin het enthousiasme ervan af. Dan word je door hem meegenomen in zijn idealen en meegetrokken in zijn genieten. Dan zie je meteen hoe hij omgaat met zijn studenten, klankvoorbeelden geeft op zijn pianoforte en zijn dierbare Erard-vleugel, hoe hij je meeneemt naar de omstandigheden ten tijde van Mozart en Beethoven, toen de Steinway er nog niet was. "Nee, toen werd er echt gespeeld op zo'n pianoforte". Een gesprek dat dagen kan duren zonder dat je een minuut verveelt.

Ad van Sleuwen op de orgelbank van 'zijn' Van Hirtum-orgel in Hilvarenbeek.

Ad van Sleuwen, docent aan het Fontys Conservatorium in Tilburg, was afgelopen september 35 jaar organist van het Van Hirtum-orgel in Hilvarenbeek. Een orgel waarop de befaamde Beekse orgelmaker zelf organist is geweest, en dat afgelopen jaar piëteitvol werd gerestaureerd door orgelmaker Hans van Rossem en daardoor zijn karakter herkreëg (binnenkort meer hierover in deze kolommen). Dat is een goede aanleiding om eens een middag dieper met hem in gesprek te gaan.

Binnenkomend in hun huiskamer in het Brabantse Weebosch, wordt je aandacht meteen getrokken door een drietal toetsinstrumenten, waaronder een Collard & Collard tafelpiano uit 1841. Een aantal fluiten van Fien, Ads partner, ligt speelklaar. "Tja, dit is eigenlijk niets vergeleken bij datgene wat achter in onze muziekstudio staat. Na de koffie gaan we daar wel zitten." En uiteraard valt ons oog op het schilderij van het interieur

van de Beekse kerk. "Dat kreeg ik bij mijn 25-jarig organistenjubileum van mijn vriend Martien van Woerkum. Hij is collega aan het conservatorium en dirigent van ons koor, maar tevens kunstschilder." Fien vertelt enthousiast over het door haar opgerichte kinderkoor in de kerk van Weebosch en het enthousiasme van de kinderen bij de repetities. Ad verhaalt over het orgel dat sinds 2005 in de kerk van Weebosch staat, afkomstig uit Tilburg. Het plan om daar nog even een kijkje te gaan nemen blijkt aan het eind van de middag niet meer haalbaar: "Dat doen we de volgende keer dan nog wel."

MET DE PAPLEPEL INGEGOTEN?

Wetend dat Ad in 1970 zijn vader is opgevolgd als organist van de Petruskerk in Hilvarenbeek, ligt de vraag voor de hand of de muziek en het orgelspel hem met de paplepel is ingegoten. "Het is wel opmerkelijk dat mijn opa van moeders

TEKST EN FOTO'S:
WIM VAN DER ROS

kant de kerkmuziekschool heeft doorlopen en in Tilburg organist en koor-dirigent was. Naast zijn organistschap van de Hasseltsekerk gaf hij ook pianoles en schreef onder meer koorwerken. Hij overleed in 1951 toen ik amper een half jaar oud was. Hij leefde in een tijd dat het vak van musicus een bestaan van keihard werken was met niets verdienen. Je kreeg per les betaald en wanneer je ziek was of wanneer er zomers geen lessen waren, kreeg je gewoon niets, dan moest je maar zien hoe je rondkwam. Mijn pa had orgel gedaan en was in 1945 hier in Hilvarenbeek organist geworden. De wederopbouw was gaande, maar als musicus was er geen droog brood te verdienen. Hij begeleidde wel op allerlei plaatsen, maar pakte tevens een andere studie op om uiteindelijk een accountantskantoor op te zetten." Wanneer Ad vertelt over het verleden, hoor je hem direct de omstandigheden uit die tijd omschrijven, omstandigheden die invloed hebben op ontwikkelingen en keuzes. Dat zoeken en vorsen naar tijdsomstandigheden hoort bij Ad, dat blijkt in het hele gesprek wanneer we het hebben over orgels en componisten in hun tijd. "Je moet die omstandigheden en ontwikkelingen kennen, wil je muziek, wil je componisten, wil je orgelbouw kunnen begrijpen."

"Moeder zong. Zij heeft operettes gedaan. Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat hoorde ik dat. De piano klonk vaak bij ons thuis. En wat ik als kleine jongen 's avonds in bed hoorde, dat speelde ik de volgende morgen op de piano na. Ik had (en heb) een absoluut gehoor. Toen in 1955 de muziekschool werd geopend, ging ik daar als 5-jarige heen. Ik kreeg pianoles van de heer Moerman, die studeerde toen nog aan het conservatorium, en ik speelde – op mijn absolute gehoor – alleen maar na. Pas later, in de vierde klas, ging ik noten lezen. Vanaf mijn 4^e jaar stond ik al vaak naast mijn pa bij het orgel. Toen stond het orgel nog dwars achterin op de orgelgalerij in de toren. En er was altijd wel wát met dat orgel, dus ik wist al snel hoe je kleine storingen moest verhelpen."

VAN LEERLING TOT DOCENT

"Op mijn 12^e zei pa dat ik maar naar Tilburg moest voor 'echte orgelles'. Toen ben ik gaan lessen bij Adriaan Struijk (uit Zevenbergen), een leerling van Flor Peeters. We deden de orgelschool van Lemmens. Toen, in 1962, speelde je alles legato, dat kan – maar dat is achteraf gezien – helemaal niet. Al snel wilde ik naar het conservatorium, maar pa stond erop dat ik eerst mijn middelbare school zou afmaken. In die tijd viel er gelukkig wel wat te regelen omdat ze kleine klassen hadden. Zo ben ik uiteindelijk in 1967 begonnen op het conservatorium in Tilburg: piano bij Gérard van Blerk en orgel bij Hub Houët; na diens hartinfarct vervolgde ik orgel bij Maurice Pirenne."

"Na het derde jaar op het conservatorium deed ik hoofdvak theorie bij Jan van Dijk. Harmonie en contrapunt vond ik bar interessant, dat boeide me. Eind augustus '75 vroeg Andries Clement (de directeur van het conservatorium) me of ik solfège wilde gaan geven (Jos van Amelsfoort ging toen met pensioen). Dat gebeurde eerst voor 8 uur in de week. Vanaf die tijd is het conservatorium eigenlijk uit zijn voegen gebarsten, steeds grotere aantallen leerlingen meldden zich aan. Later ben ik muziekgeschiedenis gaan geven, uitvoeringspraktijk piano, improvisatie piano en ten slotte hoofdvak orgel. Uiteraard had ik de nodige studies en masterclasses gevolgd".

"In 1975 leerde ik Frans Jespers kennen. We lagen elkaar en hadden gemeenschappelijke interesses. Van het één kwam het ander. Zo verschenen o.a. *De Orgelmakers Van Hirtum* (1976), een jaar later de *Kronyk of gedenkenis van Nicolaas van Hirtum en De Orgelmakers Vollebregt* (1978).

LESGEVEN IS UITDRAGEN WAARIN JE GELOOFT

De vraag ligt voor de hand wat nu het boeiende is aan lesgeven. "Ik vind het geweldig om kennis over te dragen, om mensen te enthousiasmeren. Daarbij ben ik altijd op zoek naar de waarheid. Ik wil weten in welke omstandigheden een componist leefde, wat

zijn werk beïnvloedde, welke instrumenten hem ter beschikking stonden. Dat vergt studie en inlevingsvermogen. De student moet voelen dat je erachter staat wanneer je iets wilt overbrengen. Het betekent tevens dat ze het juiste instrument moeten gebruiken voor de juiste stijlperiode. Ik geef hen ook wel eens de opdracht een bepaald stuk in te studeren en daarna op diverse instrumenten te spelen. Kijk eens wat er gebeurt met dat stuk, ieder instrument vraagt om een andere aanpak. Wat past dan optimaal, hoe beleef je dat in je eigen spel op die diverse instrumenten? Speel je werk van Mozart en Van Beethoven alleen maar op een Steinway, of past het – gelet op de tijd en de omstandigheden – toch beter op de pianoforte? Hoe moet je het nu laten klinken, waarbij je als speler je spel zo moet aanpassen dat de muziek, het karakter, overeind blijft? Dat gevoel moet ik ze meegeven.

Daarnaast zijn we op het conservatorium voor de studenten toetsinstrumenten bezig de interessegebieden te verbreden. Je weet dat het drukwindharmonium zeer in opkomst is. Dat instrument leent zich uitermate goed als begeleidingsinstrument voor zangers en strijkers. Bij harmoniumspel heb je tijdens een concert natuurlijk het voordeel dat het aardig is voor het publiek om de speler te kunnen zien. Bij het orgel zit je veelal anoniem, althans onzichtbaar, aan de klavieren. Uiteraard heeft de orgelstudent het vak basso continuo, denk maar aan het continuospel bij b.v. passies."

HET CONCERTLEVEN

Zo'n vier jaar geleden heeft Ad 20 % van zijn werk op het conservatorium 'ingeleverd' om meer tijd vrij te maken voor studie en voorbereiding voor concerten, concertreizen en voor eigen ontwikkeling. "De regio waarin ik speel wordt steeds groter. Eerst was het een grote cirkel om Tilburg. Maar het werd al snel Europa." *En wat is dan het instrument voor jou?* "Dat is het orgel in de Hooglandse kerk in Leiden. 24 stemmen, maar wát een karakter heeft dat orgel!" *En wat speel je dan?* "Oh, geen platgetreden paden.

In zijn muziekstudio heeft Ad van Sleuwen een aantal prachtige studie-instrumenten ter beschikking.

Dus niet alleen Hollands. Nee, dan b.v. ook Franse hofmuziek, Louis XIV, wie weet? Wanneer je een orgel met kwaliteit hebt, kun je over grenzen heen gaan mits je goed met je muziek en je instrument weet om te gaan. Een 'compromis-orgel' laat wat dat betreft geen ruimte. Voor Sweelinck mis je dan de middentoonstemming, voor Messiaen mis je de symfonische inslag. Een orgel met karakter biedt de mogelijkheid je repertoire op te rekken buiten het muzikale gebied van het ontstaan van het desbetreffende instrument. Dan kun je op een orgel als dat in Helmond verrassen met de *Ad Nos* van Liszt.

Ga, zoals nu in het Mozart-jaar, niet de bekende dingen spelen, maar zoek bijvoorbeeld naar de twee werelden: kijk eens naar fuga's van Albrechtsberger en kijk eigentijds naar symfonische muziek van b.v. Haydn. Dan kun je mensen iets meegeven. Daarom ben

ik ook graag op zoek naar onbekend repertoire. Ik snuffel graag in antiquariaten en archieven of ik neem wat mee van collega's in het buitenland. Vooral wanneer je in onbekend repertoire duikt, krijg je een completer beeld van een componist. Ook een componist leeft bij de gratie van zijn omgeving. Maar besef wel dat je eerst platgetreden paden moet hebben bewandeld om verder te komen: dan wordt het 'andere' steeds interessanter. Voor iedereen geldt: ga eerst bezig met het basisrepertoire, dat is noodzakelijk, en maak dan al of niet de vervolgstap; dat is je eigen keuze. Overigens, wat me bij concerten in Rusland altijd opvalt, is dat warme gevoel. Het publiek is daar heel ontvankelijk voor muziek die ze niet kennen. Nog lang niet alles is daar verkrijgbaar. Maar het publiek is wel kritisch en wil kwaliteit horen. In Sint-Petersburg zit je met zo'n 900 tot soms

wel 1.300 toehoorders; kom daar eens om in Nederland! De eerste tien dagen van mei ga ik weer naar Rusland."

EEN ORGANIST IS EEN BEVLOGEN PERSOON

"Van alle musici is de organist het meest begaan met zijn cultuur. Die organist krijg je bij nacht en ontij zijn bed uit om in een koude kerk tongwerken te stemmen. Dat is geloven in waarmee je bezig bent, dat is ervoor gaan. Het nadeel is wel dat een deel van het publiek, en daar schaar ik ook sommige concertcommissies onder, je soms voor een appel en een ei wil laten spelen. Dan krijg je zelfs opmerkingen als "U speelt toch graag". Men gaat er totaal aan voorbij dat je het instrument in kwestie eerst wilt leren kennen, je wilt uitregistreren, je rijdt dus een keer extra, je investeert meer tijd dan alleen maar het uur van het concert. En dan blijkt

Studerend in zijn muziekstudio. "Vooral wanneer je in onbekend repertoire duikt, krijg je een completer beeld van een componist."

Ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum ontving Ad van zijn vriend Martien van Woerkum een schilderij van diens hand van het interieur en het orgel van Hilvarenbeek.

er een grote discrepantie te zijn tussen de investering van studie en tijd, en de daaraan gerelateerde opbrengsten. Wat krijg je dan feitelijk (inclusief de reiskosten) voor een uurvergoeding? Wat dat betreft is het in de kunstsector maar mondjesmaat bedeed. Maar als die bevologenheid van organisten er niet was, dan was de orgelcultuur ten dode opgeschreven, nee, hartstikke dood. Er is een diepe betrokkenheid met de bouw van het instrument, met de sociale en maatschappelijke omgeving in de historie, met de uitvoeringspraktijk. We proberen ons steeds meer in te leven en komen zo steeds dichterbij de waarheid. Vind je dat bij een ander instrument? Welke musicus is zo met een instrument en de muziek bezig als een organist? En dat gevoel wil ik oproepen, dat wil ik doorgeven. Dat doe ik niet alleen bij mijn studenten, dat doe ik ook als toelichting bij mijn concerten. Trouwens, we hebben nog heel wat te leren vanuit het kamer-muziekcircuit: ga na afloop koffie drinken met je publiek, praat en blijf betrokken, kom uit die anonimiteit."

IS ER NOG TOEKOMST VOOR ORGANISTEN?

"Voor die toekomst ben ik niet bang. Een overdosis aan concerten in allerlei kerken en met allerlei kwaliteiten:

laat het maar gebeuren. Dan heb je misschien wat minder publiek per concert, maar het publiek wordt ook veeleisender. Dat vraagt om kwaliteit. Dat ontwikkelt zich wel. Een tekort aan leerlingen in de orgelopleiding? Dat kentert op termijn wel weer. Straks hebben we veel mooie orgels en te weinig organisten. Wanneer dat doordringt zullen ook kerken iets willen bieden aan organisten. Niet alleen een prachtig instrument, en als logisch voortvloeisel een normale honorering, maar de kerk zal vooral vanuit de liturgie inhoudelijk meer moeten bieden. Ook jongeren worden nog steeds gegrepen door het orgel, worden geboeid door de muziek in samenhang met dit instrument, en dan in alles wat daarmee samenhangt. De concourswereld is er wel voor de viool of de piano. Voor het orgel is het nog meer anoniem, je hebt minder mensen, minder media. Dat kan en zal veranderen, wanneer we met z'n allen maar werken aan die muzikale inhoud van wat we willen laten klinken en dat goed willen en kunnen overbrengen."

"In Hilvarenbeek prijs ik me gelukkig met een fantastisch positieve opstelling van het kerkbestuur. We hebben alle soorten instrumenten in de kerk. Er heerst een fijne muziekcultuur. Martien [van Woerkum] speelt tra-

verso. Voor, tijdens en na de dienst klinkt er hoogwaardige muziek waarvoor mensen na afloop blijven zitten. Dat inspireert en verplicht ons ook! Ieder is zich bewust van de verantwoordelijkheid ook dit stuk cultuurofgoed van instrumenten en de muziek in stand te houden en door te geven aan toekomstige generaties. Zo ging dat ook rond de restauratie van ons Van Hirtum-orgel. Dat is een fantastisch besef van de plicht die we met z'n allen hebben."

Het Van Hirtum-orgel uit 1840 in Hilvarenbeek.

Over het Van Hirtum-orgel en de recente restauratie volgt binnenkort een apart artikel in *de Orgelvriend*.

